

Hemşirelik Öğrencilerinin Kişisel Sağlık Verilerinin Güvenliğine Yönelik Tutumları

Attitudes of Nursing Students Towards the Security of Personal Health Data

Şebnem BİLGİÇ¹ , Eylem PASLI GÜRDOĞAN² , Burcu USLU³

ÖZET

Amaç: Çalışma, kişisel sağlık verilerinin güvenliğine ilişkin hemşirelik öğrencilerinin tutumlarını belirlemek amacıyla gerçekleştirildi.

Yöntem: Tanımlayıcı ve kesitsel tipteki araştırmaya, 347 hemşirelik öğrencisi dahil edildi. Veriler kişisel bilgi formu ve Hemşirelik Öğrencileri İçin Kişisel Sağlık Verilerinin Kayıt ve Korunması Tutum Ölçeği ile toplandı. Veri analizinde tanımlayıcı istatistikler, Mann Whitney U testi, Kruskal Wallis testi ve Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır.

Bulgular: Katılımcıların yaş ortalamaları 20.61 ± 1.45 yıl olup %78.7'si kadındır. Kadın öğrenciler yasal bilgiler ve yasal veri paylaşımı alt boyutlarından erkeklere göre daha yüksek puan almıştır. Öğrencilerin %97.4'ü hastaları sosyal medyada paylaşmadığını, %86.7'si fotoğraf çekilmediğini, %90.5'i hasta bilgilerini mesleki amaçları dışında kullanmadığını, %59.1'i hasta verilerini fotoğraf çekmediğini bildirmiştir. Öğrencilerin %91.1'i hasta verilerinin gizliliği ile ilgili derslerde bilgilendirildiklerini, bilgilenen öğrencilerin toplam ölçek puanı ve alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Sınıf düzeyi ile ölçeğin toplam puanı ve yasal veri paylaşımı alt boyutu arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p < 0.05$).

Sonuç: Öğrencilerin kişisel verilerin kaydı ve korunmasına ilişkin olumlu tutumlara sahip olduğu saptanmıştır. Özellikle kadın ve son sınıf öğrencilerin daha yüksek tutumlara sahip olduğu belirlendi.

Anahtar Kelimeler: hemşirelik öğrencileri, kişisel sağlık verileri güvenliği, tutum

ABSTRACT

Objective: The study was conducted to determine the attitudes of nursing students regarding the security of personal health data.

Method: 347 nursing students were included in the descriptive and cross-sectional study. Data were collected using a personal information form and the Personal Health Data Recording and Protection Attitude Scale for Nursing Students. Descriptive statistics, Mann Whitney U test, Kruskal Wallis test and Pearson correlation analysis were used in data analysis.

Result: The average age of the participants was 20.61 ± 1.45 years and 78.7% were female. Female students scored higher than male students in the legal information and legal data sharing sub-dimensions. 97.4% of the students reported that they did not share patients on social media, 86.7% did not take photos, 90.5% did not use patient information for purposes other than their professional purposes, and 59.1% did not take photos of patient data. 91.1% of the students were informed about the confidentiality of patient data in classes, and it was found that the total scale score and sub-dimension scores of the students who were informed were higher. A significant difference was found between the grade level and the total scale score and the legal data sharing sub-dimension. ($p < 0.05$).

Conclusion: It was determined that the students had positive attitudes towards the recording and protection of personal data. It was determined that especially female and senior students had higher attitudes.

Keywords: nursing students, personal health data security, attitude

^{1,2} Doç. Dr, Trakya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, Edirne, Türkiye.

E-posta adresi¹: sebnembilgic@trakya.edu.tr E-posta adresi²: eylemgurdogan@trakya.edu.tr

³ Araştırma Görevlisi, Trakya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, Edirne, Türkiye.

E-posta adresi: burcuuslu1@trakya.edu.tr

GİRİŞ

Kişisel sağlık verisi kimliği belirli olan ya da belirlenebilir olan kişinin fiziksel ve ruhsal sağlığına ilişkin her türlü bilgi ile kişiye sunulan sağlık hizmetiyle ilgili bilgiler olup¹ ve özel nitelikli veri kategorisinde yer almaktadır.² Kişilerin sağlık özgeçmişinden, geçirdiği ameliyatlara, tahlil sonuçlarından, cinsiyet, kan grubu, sağlık durumu ve kullandığı ilaçlara kadar sağlıkla ilgili her kayıt kişisel sağlık verisi kapsamında değerlendirilmektedir.³ Kişilere ait sağlık verileri yaşam hakkı, sağlık hakkı ve ayrımcılığa uğramaya karşı hak ve özgürlüklerinin sağlanması ile ilişkili⁴ olup Anayasanın 20. Maddesi (T.C. Anayasası, 1982), Türk Ceza Kanunu, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, Kişisel Sağlık Verilerinin İşlenmesi ve Mahremiyetinin Sağlanması Hakkında Yönetmelik, Hasta Hakları Yönetmeliği başta olmak üzere birçok belgede yer almaktadır.⁵

Kişilere ait sağlık verileri içerisinde kişilerin özel hayatına ait bilgiler de yer aldığı için ihlal edilmesi özel hayatın ihlali olarak da değerlendirilmektedir.⁶ Sağlık verilerinin özel niteliğe sahip veri olarak kabul edilmesi nedeniyle özenli biçimde korunması, çalışanların bu konuda daha duyarlı davranması gereklidir.⁷ Günümüzde teknoloji alanında ortaya çıkan gelişmelerle birlikte sağlık verilerinin dijital ortamlara aktarılabilmesi hataları azaltma, verilerin temini ve saklanmasını kolaylaştırma gibi önemli katkılar sağlar. Bununla birlikte sağlık çalışanlarının hastalara ait verilere kolaylıkla ve hızlı bir biçimde ulaşmasını sağlayarak hasta için en

doğru tanı ve tedavi hizmetini vermeye ve sağlık kalitesini artırmaya olanak verir.^{8,9,10} Ancak bu durum hastalara ait bilgilerin ilgisi olmayan üçüncü şahısların eline geçmesine de olanak sağlamakta ve mahremiyetin ihlal edilmesi ile birlikte etiketlenme, ayrımcılığa uğrama gibi hastalara zarar verebilecek birtakım olumsuz durumları da ortaya çıkararak etik sorunlar yaşanmasına neden olacaktır.^{7,11} Hatta hastaların tedavi kurumlarına gitmekten kaçınmasından, halk ve toplum sağlığı açısından ciddi sonuçlara neden olmaya kadar gidebilen ciddi sonuçlarla karşılaşmamıza yol açacaktır.¹² Görüldüğü gibi kişisel sağlık verileri kurumlar, çalışanlar ve hizmet alıcılar için çok önemli iken verilerin güvenliğinin sağlanamaması veri sahibinin temel hak ve özgürlüklerini olumsuz etkileyebilecek birçok olumsuz sonucun yaşanmasına neden olabilmektedir.⁹

Kişisel sağlık verilerinin korunması hasta mahremiyeti çerçevesinde uzun zamandır incelenen önemli bir konudur.⁶ Hastalara ait sağlık verilerini öğrenen, sağlık bakım sistemine kaydeden ve diğer sağlık çalışanlarıyla paylaşan mesleklerden biri de hemşireliktir.² Bireyler sağlık hizmetlerinin verilmesi esnasında kendilerine ait en özel bilgileri hemşireler ile paylaşmakta ve hemşireler de hasta ile ilgili bu bilgileri ilgili sistemlere kayıt etmektedir. Hemşirelerin hastayla ilgili verileri tam ve doğru bir şekilde kayıt etmesinin yanı sıra bu verilerin güvenliğini de sağlaması gerekir.¹³ Sağlık

kurumlarında hasta bireylere ait yazılı kayıtların, hasta listelerinin açık olarak korunmasız şekilde tutulduğu ve bu durumun da verilerin güvenliğini tehdit edebileceği bildirilmektedir.⁴ Ayrıca teknolojiye ilerlemelerle birlikte sağlık kurumlarında yazılı sağlık verilerinin yerini bilgisayar sistemleri almıştır. Bilgisayarların hasta kayıtlarını izlemek ve bakımı yönetmek için kullanılması hataları azaltma ve sağlık kalitesini artırılma açısından önemli katkılar sağlarken⁸ güvenli bir şekilde kullanılmamaları ise hasta verilerinin güvenliğini tehdit edebilmektedir.⁴ Hastalara ait sağlık bilgilerini üçüncü şahıslara vermeme ve açıklamama hemşirelerin etik sorumlulukları içerisinde yer almaktadır.² Bu nedenle hemşirelere verilerin güvenliğini sağlama konusunda önemli görevler düşmektedir. Bu çerçevede Türk Hemşireler Derneği tarafından 2009 yılında yayınlanan “Hemşireler İçin Etik İlke ve Sorumluluklar” içerisinde “Mahremiyet ve sır saklama” etik ilkesinin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Bu ilke içerisinde özellikle hastalara ait verilerin güvenliğinden ve ilgili olmayan kişilerle paylaşılmamasının öneminden bahsedilmektedir.¹⁴ Ancak son zamanlarda hastaların uygunsuz görüntülerinin paylaşılması gibi konu ile ilgili bazı üzücü durumların yaşanmış olması konunun önemini ve ciddiyetini de bir kez daha göstermektedir.⁶ Hasta verilerinin amacı dışında kullanımının önüne geçebilmek için sağlık çalışanlarının kişisel sağlık verilerinin korunması hususunda bilinçli ve hassas olmaları gerekliliği ortadadır.

15

Sağlık verilerinin güvenliğinin sağlanabilmesi için hastaya ait bilgilerin kaydının alınması,

güvenli bir ortamda saklanması, paylaşılması ve depolanması konusunda hastanelere ve çalışanlara önemli sorumluluklar yüklenmektedir.¹⁶ Çalışanlar birey, aile ve toplumun hak ve mahremiyetine gereken özeni göstermek durumundadır. Ancak çalışanlar veya öğrencilerin bu konuda yeterli tutum, özveri ve bilgiye sahip olmaması nedeniyle hasta mahremiyetine ilişkin ihlallerin yaşandığı da bilinmektedir.¹⁷ Bunu sağlayabilmek için hemşirelerin öğrencilik yıllarından itibaren kişilere ait sağlık verilerinin kaydı ve korunması ile ilgili gerekli bilgiyi öğrenerek tutumlarının olumlu hale getirilmesi ve sorumluluklarının farkında olmaları gereklidir. ² Öğrenci hemşirelerin hastalara ait kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunmasının önemi ve bu verilerin uygun olmayan biçimde paylaşılmasının ortaya çıkarabileceği etik ve hukuki sorumluluklar hakkında haberdar olmaları önem taşımaktadır. Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin hastalara ait sağlık verilerinin güvenliğine yönelik tutumlarını ortaya koymak amaçlandı.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Tipi ve Amacı

Tanımlayıcı ve kesitsel özellikte olan araştırmada hemşirelik öğrencilerinin kişisel sağlık verilerinin güvenliğine yönelik tutumlarının ortaya konması amaçlandı.

Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırma, Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik bölümünde okuyan 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerle 10-30 Mart 2020 tarihleri arasında yapıldı.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Hemşirelik bölümü 2019-2020 Eğitim-Öğretim yılının bahar döneminde ilgili sınıflarda 487 öğrenci kayıtlı idi. Araştırmada örneklem seçimine gidilmeden tüm öğrencilere ulaşılması planlandı. Araştırmanın gerçekleştirildiği dönemde derslere devam eden, çalışmaya katılmaya gönüllü olan ve formları dolduran 347 katılımcı (katılım oranı 71.2 %) çalışmanın örneklemi oluşturdu.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri kişisel bilgi formu ve Hemşirelik Öğrencileri İçin Kişisel Sağlık Verilerinin Kayıt ve Korunması Tutum Ölçeği ile toplandı.

Kişisel Bilgi Formu:

Araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan formda öğrencilerin yaş, cinsiyet, sınıf gibi sosyodemografik özellikleri ile kişisel sağlık verilerinin güvenliği ile ilgili düşüncelerini içeren sorular bulunmaktadır.

Hemşirelik Öğrencileri İçin Kişisel Sağlık Verilerinin Kayıt ve Korunması Tutum Ölçeği (KSVKKTÖ):

Hemşirelik öğrencilerinin kişisel sağlık verilerinin kaydı ve korunmasına ilişkin tutumlarını belirlemek üzere Bezirgan Gözmener ve ark. tarafından (2019) geliştirilmiştir. Ölçek 31 madde ve 5'li likert tipte olarak geliştirilmiştir. Ölçek beş boyutlu olup; "Kişisel Sağlık Verisi Bilgisi" boyutu 12 madde, "Yasal Bilgiler" boyutu 7 madde, "Yasal Veri Paylaşımı" boyutu 5 madde, "Kişisel Sağlık Verisi Paylaşımı" boyutu 4 madde ve "Kişisel Sağlık Verisi Kaydı" boyutu 3 maddedir. Ölçek puanının hesaplamasında,

ölçek toplam puanı ve alt boyut puanları toplanır ve madde sayısına bölünerek 1-5 arasında puan elde edilir. Ölçek değerlendirilmesinde 3 kesme noktasıdır. Ölçekten 3'ün altında puan alınması tutumun olumsuz, 3 ve üzeri puan alınmasında ise tutumun olumlu olduğu sonucuna varılmaktadır. Ölçeğin Cronbach alfa değeri 0.94 olarak bulunmuştur. ⁴ Bu araştırmada ise Cronbach alfa değeri 0.86 olarak saptanmıştır.

Araştırmanın Uygulanması

Araştırmanın yürütüldüğü kurumda eğitim gören öğrencilere çalışmanın amacı, içeriği, süresi ve yöntemi konusunda açıklama yapıldı. Gerekli açıklamaların ardından öğrencilerle araştırmacılar tarafından birebir görüşme yapıldı ve çalışmanın form ve ölçekleri dolduruldu.

Veri Analizi

Verilerin analizinde SPSS programı kullanıldı. Veriler tanımlayıcı istatistiksel analizler, gruplar arasında sayısal değişkenlerin karşılaştırmasında Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis testi ve değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesinde Pearson Korelasyon Analizi yöntemi kullanılarak analiz edildi.

Araştırmanın Etik Yönü

Çalışmanın yürütülebilmesi için XXXX Tıp Fakültesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 09.12.2019 tarihli ve TÜTF-BAEK 2019/433 sayılı etik kurul izni ve çalışmanın yürütüleceği kurumdan yazılı izin alınmıştır. Ayrıca çalışmaya katılan öğrencilere çalışma ile ilgili bilgi verilerek onayları alındı.

BULGULAR

Araştırmaya katılan katılımcıların yaş ortalaması 20.61 ± 1.45 yıldır. Öğrencilerin yaş ortalaması ile KSVKKTÖ toplam puanı ve alt boyut puan ortalamaları arasında ilişki bulunmadı ($p > 0.05$) (Tablo 1).

Araştırmaya katılan öğrencilerin %78.7'si kadındır ve kadın öğrencilerin KSVKKTÖ'nin yasal bilgiler ve yasal veri paylaşımı alt boyutlarından erkeklere kıyasla anlamlı derecede yüksek puan aldığı saptandı ($p < 0.05$) (Tablo 1).

Öğrencilerin %38.3'ü 2. sınıf öğrencisi olmakta olup, sınıf düzeyi ile KSVKKTÖ'nin toplam puanı ve yasal veri paylaşımı alt boyutu arasında anlamlı farklılık bulundu. 4. sınıf öğrencilerinin en yüksek puanı aldığı belirlendi ($p < 0.05$) (Tablo 1).

Öğrencilerin %91.1'i hasta verilerinin gizliliği ile ilgili derslerde bilgilendirilme yapıldığını belirtmiş ve derslerde bilgilendirilme yapıldığını bildiren öğrencilerin ölçek toplam puanı ve kişisel sağlık verisi bilgisi, yasal bilgiler, yasal veri paylaşımı, kişisel sağlık verisi paylaşımı ölçek alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu belirlendi ($p < 0.05$) (Tablo 1).

Öğrencilerin %97.4'ü hastalarla ilgili sosyal medyada paylaşımında bulunmadığını, %86.7'si hastalarla fotoğraf çekilmediğini, hastalarla fotoğraf çekilenlerin %73.9'u fotoğrafları sosyal medyada paylaşmadığını belirtti. Ayrıca öğrencilerin %90.5'i hastalara ait bilgileri mesleki amaçları dışında kullanmadığını, %59.1'i hasta verilerinin fotoğrafını çekmediğini bildirdi. Öğrencilerin hastalarla ilgili sosyal medyada paylaşımında bulunma,

fotoğraf çekilme ve bunları sosyal medyada paylaşma, mesleki amaçlar dışında hasta verilerini kullanma ve hasta verilerinin fotoğrafını çekme ile KSVKKTÖ toplam puanı ve alt boyutları arasında farklılık bulunmadı ($p > 0.05$) (Tablo 1).

Öğrencilerin KSVKKTÖ ölçeği toplam puan ortalaması 4.18 ± 0.48 , kişisel sağlık verisi bilgisi alt boyut madde puan ortalaması 4.09 ± 0.54 , yasal bilgiler alt boyut madde puan ortalaması 4.36 ± 0.53 , yasal veri paylaşımı alt boyut madde puan ortalaması 4.39 ± 0.60 , kişisel sağlık verisi paylaşımı alt boyut madde puan ortalaması 4.02 ± 0.62 ve kişisel sağlık verisi kaydı alt boyut madde puan ortalaması 4.11 ± 0.61 idi (Tablo 2).

TARTIŞMA

Sağlık verilerinin kaydı ve korunması hasta mahremiyeti açısından önemli bir konu olmakla birlikte verilerin güvenliğinin sağlanamaması hem hukuksal hem de etik anlamda çalışanlara birtakım yükümlülükler getirmektedir.¹⁷ Bu nedenle hemşirelik öğrencileri için eğitimleri esnasında kişisel verilerin kaydı ve korunmasına yönelik farkındalığın sağlanması önem taşımaktadır. Bu çerçevede katılımcıların kişisel sağlık verilerinin güvenliğine yönelik tutumlarını ortaya koymak amacıyla bu çalışma gerçekleştirildi. Çalışma sonucunda öğrencilerin KSVKKTÖ toplam puanı ve alt boyut puanlarından 4'ün üzerinde puan aldıkları belirlenmiş olup öğrencilerin konu ile ilgili tutumlarının olumlu olduğu belirlenmiştir. Yapılan çalışmalarda^{2,13,17,18} öğrencilerin sağlık verilerinin kaydı ve korunmasına ilişkin

Tablo 1. Öğrencilerin demografik özellikleri ve KSVKKTÖ toplam ve alt boyut puan ortalamaları arasındaki ilişki

Özellikler	N	%	KSVKKTÖ toplam	Kişisel sağlık verisi bilgisi	Yasal bilgiler	Yasal veri paylaşımı	Kişisel sağlık verisi paylaşımı	Kişisel sağlık verisi kaydı
Yaş ORT ±SS	20.61±1.45		r: 0.058	r: 0.065	r: 0.014	r: 0.052	r: 0.040	r: 0.035
Min- Maks.	(19-33)		p: 0.282	p: 0.227	p:0.798	p: 0.332	p: 0.457	p: 0.519
Cinsiyet								
Kadın	273	78.7	4.21±0.43	4.12±0.51	4.42±0.48	4.46±0.53	4.00±0.59	4.11±0.57
Erkek	74	21.3	4.07±0.62	3.98±0.66	4.16±0.64	4.15±0.75	4.09±0.74	4.09±0.72
p			0.135	0.203	0.002*	0.002*	0.091	0.879
Sınıf								
2. sınıf	133	38.3	4.12±0.47	4.02±0.53	4.30±0.89	4.32±0.60	4.02±0.56	4.05±0.58
3. sınıf	123	35.4	4.18±0.49	4.10±0.55	4.37±0.56	4.38±0.59	3.95±0.65	4.11±0.56
4. sınıf	91	26.2	4.28±0.47	4.17±0.56	4.43±0.56	4.52±0.60	4.12±0.67	4.18±0.70
p			0.034**	0.106	0.062	0.008**	0.182	0.114
Sosyal medyada hastalarla ilgili paylaşımda bulunma								
Evet	9	2.6	4.13±0.73	4.15±0.79	4.19±0.72	3.97±1.07	4.22±0.64	4.11±0.44
Hayır	338	97.4	4.18±0.47	4.09±0.54	4.36±0.53	4.40±0.58	4.01±0.62	4.11±0.61
p			0.910	0.484	0.495	0.260	0.445	0.739
Hastaların fotoğrafını çekme								
Evet	46	13.3	4.19±0.47	4.10±0.54	4.37±0.53	4.40±0.59	4.03±0.62	4.11±0.60
Hayır	301	86.7	4.14±0.51	4.04±0.57	4.32±0.54	4.35±0.66	3.97±0.62	4.08±0.64
p			0.664	0.696	0.626	0.717	0.877	0.810
Hasta fotoğraflarını sosyal medyada paylaşma								
Evet	12	26.1	4.06±0.60	4.06±0.65	4.17±0.48	4.16±0.97	3.93±0.51	4.02±0.65
Hayır	34	73.9	4.16±0.48	4.03±0.55	4.38±0.56	4.41±0.52	3.99±0.67	4.10±0.64
p			0.930	0.483	0.131	0.722	0.704	0.849
Ders sunumu için hasta verilerinin fotosunu çekme								
Evet	142	40.9	4.20±0.42	4.06±0.51	4.41±0.43	4.44±0.56	4.06±0.57	4.15±0.56
Hayır	205	59.1	4.17±0.52	4.11±0.57	4.32±0.59	4.36±0.62	3.99±0.66	4.07±0.64
p			0.946	0.185	0.456	0.404	0.412	0.494
Derslerde hasta verilerinin gizliliği konusunda bilgilendirilme								
Evet	316	91.1	4.22±0.45	4.13±0.53	4.40±0.50	4.45±0.54	4.04±0.61	4.12±0.60
Hayır	31	8.9	3.81±0.60	3.70±0.59	4.00±0.70	3.83±0.85	3.75±0.69	3.94±0.68
p			0.000*	0.000*	0.003*	0.000*	0.013*	0.083

*Mann Whitney U testi, **Kruskall Wallis testi, KSVKKTÖ: Hemşirelik Öğrencileri İçin Kişisel Sağlık Verilerinin Kayıt ve Korunması Tutum Ölçeği

Tablo 2. Öğrencilerin KSVKKTÖ toplam ve alt boyut puan ortalamaları

Değişkenler	Ortalama ± SS	Ortanca	(Min.-Maks.)
KSVKKTÖ toplam	4.18±0.48	4.19	1.61-5.00
Kişisel sağlık verisi bilgisi	4.09±0.54	4.08	1.67-5.00
Yasal bilgiler	4.36±0.53	4.42	1.71-5.00
Yasal veri paylaşımı	4.39±0.60	4.60	1.80-5.00
Kişisel sağlık verisi paylaşımı	4.02±0.62	4.00	1.25-5.00
Kişisel sağlık verisi kaydı	4.11±0.61	4.00	1.5

KSVKKTÖ: Hemşirelik Öğrencileri İçin Kişisel Sağlık Verilerinin Kayıt ve Korunması Tutum Ölçeği

tutumlarının olumlu olarak belirlendiği görülmüş olup bu bulgu literatürle uyumludur ve henüz eğitim dönemlerinde öğrencilerin bu konuda olumlu tutum geliştirmiş olması istenen bir sonuçtur.

Çalışmada öğrencilerin cinsiyet farklılıkları ile KSVKKTÖ'nin yasal bilgiler ve yasal veri paylaşımı alt boyutları arasında farklılık olduğu belirlenmiştir. Kadın öğrencilerin her iki alt boyuttan da daha yüksek puan alması farkındalıklarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Literatürde kadın öğrencilerin² veya erkek öğrencilerin¹⁸ daha yüksek puan aldığını bildiren çalışmalar olduğu gibi cinsiyetin sağlık verilerinin kaydı ve korunması ile ilişkili tutumu farklılaştırmadığını bildiren çalışmalar da mevcuttur.¹⁷ Bu sonucun incelenen öğrenci popülasyonunun farklı bireysel ve kültürel özelliklere sahip olmasına bağlı olarak gerçekleşebileceğini düşündürmektedir.

Sınıflara göre katılımcıların kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunmasına yönelik tutumları incelendiğinde en yüksek puana 4. sınıf öğrencilerinin sahip olduğu saptanmıştır. Bu durumun öğrencilerin sınıfları arttıkça derslerde bu konuyla daha fazla karşılaştığı, daha fazla hastane uygulamalarında bulunduğu ve uygulamalar esnasında da kendilerine

rehberlik eden öğretim elemanları ve hemşireler tarafından konunun önemi konusunda daha fazla farkındalık sağlamaları ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Literatürde araştırmanın bu bulgularını destekleyen çalışmalar mevcuttur. Maraş & Ceylan'ın (2021) 3. ve 4. Sınıfta okuyan öğrenciler ile yaptıkları çalışmada da son sınıf öğrencilerinin ölçek puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.¹⁷ Büyük & Baydın'ın (2020) yaptığı çalışmada da öğrencilerin sınıfları arttıkça farkındalıklarının daha fazla olduğu bildirilmiştir.²

Derslerde hasta verilerinin gizliliği konusunda bilgilendirilme yapıp yapılmadığı konusundaki öğrenci cevapları incelendiğinde; derslerde kendilerine bilgilendirme yapıldığını bildiren öğrencilerin puan ortalamalarının anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir. Maraş & Ceylan'ın (2021) yaptığı çalışmada da kişisel sağlık verileri ifadesi ile daha önce karşılaşan öğrencilerin daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu belirlenmiştir.¹⁷

Çalışmadaki öğrencilerin ölçek puan ortalamaları incelendiğinde puanların yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum öğrencilerin sağlık verilerinin önemini ve korunmasının gerekliliğini bildiklerini göstermesi açısından önemlidir. Basit'in (2021) yaptığı çalışmada da öğrencilerin ölçek puan ortalamasının yüksek olduğu bildirilmiş ve bu durumun öğrencilerin hasta hakları ile ilgili yasal düzenlemeleri ve mevzuatı bildiği şeklinde açıklanmıştır.¹³

Çalışmaya katılan öğrencilerin ölçek puanlarının yüksek olmasına rağmen küçük bir bölümünün de olsa kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunmasını ihlal edici davranışlarda bulundukları görülmektedir. Öğrencilerin

%2,6'sı sosyal medyada hastalarla ilgili paylaşımda bulunduğunu, %13,3'ü hastalarla fotoğraf çektiğini ve bunların %26,1'i bu fotoğrafları sosyal medyada paylaştığını ve %40,9'u ders sunumu için hasta verilerinin fotoğrafını çektiğini belirtmektedir. Bu durum henüz eğitim döneminde de olsa öğrencilerden yapmaları istenmeyen davranışlardır. Bu sonuçlar öğrencilere yönelik verilecek özel eğitimlerde ve derslerde bu konuya daha fazla vurgu yapılmasının gerekliliğini de ortaya koyması açısından önemlidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hemşirelik öğrencilerinin hastalara ait sağlık verilerinin güvenliğine yönelik tutumlarını ortaya koyma amacıyla gerçekleştirilen çalışmada, öğrencilerin hastaların kişisel sağlık verilerinin kaydına ve korunmasına ilişkin tutumlarının olumlu olduğu saptandı. Özellikle kadın öğrencilerin ve son sınıftaki öğrencilerin tutumlarının daha yüksek olduğu bulundu. Hemşirelik müfredatındaki derslerde öğrencilerin bu konu hakkında bilgilendirilmesi ve yasal/hukuki sorumluluklarının paylaşılması önerilmektedir.

Teşekkürler

Çalışmanın yürütülmesinde katılımlarını esirgemeyen tüm katılımcılara teşekkür ederiz.

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkısı

Fikir/kavram: ŞB, EPG

Tasarım: ŞB, EPG, BU

Danışmanlık: ŞB, EPG

Veri toplama ve/veya Veri İşleme: ŞB, EPG, BU

Analiz ve/veya Yorum: ŞB, EPG

Kaynak tarama: ŞB, EPG, BU

Makalenin Yazımı: ŞB, EPG, BU

Eleştirel inceleme: ŞB, EPG

KAYNAKÇA

1. Kişisel Sağlık Verileri Hakkında Yönetmelik. Resmi Gazete; 2019. [Erişim tarihi: 20 Aralık 2024]. Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/06/20190621-3.htm>
2. Büyük ET, Baydın NÜ. Hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılıkları ile kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunmasına yönelik tutumları arasındaki ilişki. TJOB. 2020;7(4), 198-210.
3. Orak, B. Kişisel sağlık verilerinin korunması (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 2019.
4. Gözmener SB, Şenol S, İntepeler ŞS. Hemşirelik öğrencileri için kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunması tutum ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması. DEUHEFED.2019;12(1), 21-30.
5. Atalay HN. Mahremiyet kapsamında kişisel sağlık verilerinin korunması ve depolanması. JAPSS. 2021;(1), 1-20. <https://doi.org/10.35344/japss.786353>
6. Iskender MD, Durmuş A. Determining the correlation between the privacy consciousness of midwifery and nursing students and their attitudes toward the recording and protection of personal health data. EIJMENMS. 2022; 9(21), 67-78. <https://doi.org/10.38065/euroasiaorg.960>
7. İzgi MC. Mahremiyet kavramı bağlamında kişisel sağlık verileri. TJOB. 2014;1(1):201425-37. <https://doi.org/10.5505/tjob.2014.65375>
8. Balestra ML. Electronic health records: patient care and ethical and legal implications for nurse practitioners. JNP. 2017; 13(2), 105-111.
9. Gökçay B, Arda B. Kişisel sağlık verilerinin korunması kapsamında sağlık araştırmalarında etik bakış. Turk Kardiyol Dern Ars. 2019; 47(3): 218-227. <https://dx.doi.org/10.5543/tkda.2019.15957>
10. Arslan ET, Demir H. Sağlık çalışanlarının hasta mahremiyetine ilişkin tutumu: nitel bir araştırma. ASBİ. 2017;17(4):191-220.
11. Avaner, E. Mahremiyet nedir? Mahremiyetin sağlık hizmetleri penceresinden görünürlüğü nasıldır? What is privacy? How is the visibility of privacy from the health services window?. Methods. 2018;5(3), 110-116.
12. Dülger MV. Sağlık hukukunda kişisel verilerin korunması ve hasta mahremiyeti (Protection of personal data in health law and patient privacy). İMÜHFD. 2015;1 (2), 43-80.
13. Basit, G. Hemşirelik Öğrencilerinin Hastaların Kişisel Sağlık Verileri İle İlgili Görüşleri. Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 37(3), 189-195.
14. Hemşirelik İçin Etik İlke ve Sorumluluklar. Türk Hemşireler Derneği, 2009. [Erişim tarihi: 20 Aralık 2024]. Erişim adresi: <https://www.thder.org.tr/uploads/files/hemsire-brosur.pdf>
15. Aydın MF. Kişisel sağlık verileri konusundaki farkındalık ve gözlemlerin öğrencilerde araştırılması. Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi. 2017; (14), 1-5.
16. Koç A, Bilgehan T. Mobil Sağlık ve Kişisel Sağlık Kayıtlarına İlişkin Görüş Ölçeğinin Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencileri İçin Yeniden Uyarlanması. THDD. 2021;2(2):1-13.
17. Maraş G, Ceyhan Ö. Hemşirelik öğrencilerinin kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunması konusundaki tutumları. İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi, 2021;9(2), 498-509. <https://doi.org/10.33715/inonusaglik.851192>
18. Çetin SP, Çevik K. Hemşirelik öğrencilerinin hastaların kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunmasına ilişkin tutumları. DEUHEFED. 14(3), 199-206. <https://doi.org/10.46483/deuhfed.779557>